

به نام خدا

ارزشیابی آموزشی

مولفان :

راضیه فرازمنند

مولابخش فاروقی نسب

کبری خرمی نوبندی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: فرازمند، راضیه، ۱۳۶۳
عنوان و نام پدیدآور: ارزشیابی آموزشی / مولفان راضیه فرازمند، مولا بخش فاروقی نسب، کبری
خرمی نوبندی.
مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۱ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۰۶-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: ارزشیابی آموزشی
شناسه افزوده: فاروقی نسب، مولا بخش، ۱۳۶۲
شناسه افزوده: خرمی نوبندی، کبری، ۱۳۶۴
رده بندی کنگره: PN۲۱۴۳
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۰۴
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۵۵
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: ارزشیابی آموزشی
مولفان: راضیه فرازمند - مولا بخش فاروقی نسب - کبری خرمی نوبندی
ناشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۱۴۱۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۰۶-۶
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار.....
۱۵	فصل اول : کلیات ارزشیابی.....
۱۵	ارزشیابی .....
۱۷	معنای ارزشیابی در لغت .....
۱۷	فرآیند ارزشیابی .....
۱۸	تعریف ارزشیابی آموزشی .....
۱۸	قضاوت کردن یا تعیین ارزش یا کیفیت کردن. ....
۱۸	فرآیند گردآوری اطلاعات به منظور اخذ تصمیم درباره برنامه آموزشی. ....
۱۹	ارزشیابی در نهایت به نوعی عمل و تصمیم گیری می انجامد. ....
۱۹	تعریف تکوینی بودن ارزشیابی .....
۲۱	اندازه گیری وارزشیابی .....
۲۲	تعاریف متعدد ارزشیابی .....
۲۳	اهداف ارزشیابی .....
۲۴	ارزشیابی جهت بهبود آموزش .....
۲۵	ارزشیابی در ایران .....
۲۶	سنجش برای یادگیری .....
۲۸	ارزشیابی کمی و ضعفهای آن .....
۳۰	اهمیت سنجش وارزشیابی .....

۳۰..... ضرورت اندازه گیری ونمره دادن:

۳۰..... روش‌های مختلف ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

۳۱..... چرا بسیاری از شاگردان از ارزشیابی می‌ترسند؟

۳۲..... چرا ارزشیابی تحصیلی دوره ابتدایی باید تغییر کند؟

۳۳..... ارزشیابی تحصیلی

۳۴..... سه عنصر اصلی در آموزش وجود دارد :

۳۵..... ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

۳۵..... اصول و مفاهیم قابل تأکید در ارزشیابی

۳۶..... جایگاه و نقش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در آموزش و یادگیری فرایند - مدار

۳۷..... ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی نهایی

فصل دوم: نقش ارزشیابی در عملکرد دانش آموزان..... ۴۷

۴۷..... نقش نظارت بر اهداف

۴۷..... نقش نظارت بر برنامه ها

۴۸..... نقش نظارت بر ابزار و روش اجرای برنامه

۴۹..... به طور کلی، ارزیابی آموزشی می تواند به سوال های زیر پاسخ دهد:

۴۹..... مطلوبیت هدف های آموزشی چقدر است؟

۴۹..... مطلوبیت طرح و برنامه هایی که باید به هدف ها تحقق بخشد چقدر است؟

مطلوبیت سازوکار اجرایی (روش و وسیله) هر یک از برنامه های پیش بینی شده چه

۴۹..... میزان است؟

همانطور که ذکر شد، نقش خاص ارزشیابی، نظارت بر عملکرد افراد نسبت به اهداف

۴۹..... نظام آموزشی است.

ارزشیابی به طور خاص نقشهای متفاوتی را در آموزش و پرورش ایفا می کند..... ۴۹

نقش ارائه دهنده اطلاعات ۴۹

نقش هدایت کننده شیوه مطالعه دانش آموزان و شیوه تدریس معلمان ۵۰

نقش ارتباطی ارزشیابی ۵۱

نقش بازخورد دهنده ۵۱

فصل سوم: ارزشیابی مستمر..... ۵۵

ارزشیابی مستمر ۵۵

مبانی انسان شناختی ارزشیابی با تاکید بر نگرش خاص دینی به انسان: ۵۵

ویژگی های مهم رویکرد انسان گرا را به شرح ذیل می توان خلاصه نمود: ۵۵

شیوه های اجرایی ارزشیابی مستمر ۵۸

ثبت رویدادهای مهم از عملکرد دانش آموزان ۵۹

استفاده از سوالات کوتاه پاسخ ۵۹

استفاده از سوالات تشریحی به صورت توصیفی ، تحلیلی ، تبیینی ۵۹

پوشه کار یا مجموعه کارها ۵۹

انجام آزمایش ۵۹

پروژه ی گروهی ۵۹

نمایش ۵۹

تستهای شفاهی یا پرسشهای شفاهی ۵۹

دادن کارهای عملی به دانش آموزان ۵۹

مشارکت دادن دانش آموزان در ارزشیابی از خود یا دیگران ۵۹

تهیه گزارش و خلاصه نویسی	۵۹
برگزاری کنفرانس (خوش خلق، ۱۳۸۱)	۵۹
روش های عملی ارزشیابی مستمر	۵۹
الف) رفتار گرایی (مشاهده)	۶۰
ب) شناخت گرایی (در ذهن چه اتفاقی می افتد)	۶۰
۱- تشخیص میزان تحقق هدف های یک برنامه	۶۸
۲- نقش تصمیم گیری یعنی مدیران و معلمان و طراحان برنامه می تواند براساس اطلاعات بدست آمده از طریق ارزشیابی تصمیمات خود را اتخاذ نمایند.	۶۸
۳- نقش قضاوت و داوری	۶۹
فصل چهارم: ارزشیابی توصیفی	۷۱
مبانی و اصول ارزشیابی توصیفی	۷۱
اهداف طرح ارزشیابی توصیفی	۷۱
۱. بهبود کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری:	۷۱
۲. فراهم نمودن زمینه مناسب برای حذف فرهنگ بیست گرایی:	۷۲
۳. تاکید بر اهداف آموزش و پرورش از طریق توجه به فرایند یادگیری به جای تاکید بر محتوا:	۷۲
۴. فراهم نمودن زمینه مناسب برای حذف حاکمیت مطلق امتحانات پایانی در تعیین سرنوشت تحصیلی:	۷۲
۵. افزایش بهداشت روانی محیط یاددهی-یادگیری با کاهش اعتبار نمره:	۷۳
ویژگیهای ارزشیابی توصیفی	۷۳
پویایی	۷۳
بازخورد	۷۴

- ۷۵..... عملکرد گرایی
- ۷۶..... کیفی بودن
- ۷۶..... فرایندی
- ۷۷..... همه جانبه نگری
- ۷۷..... راههای اشاعه ارزشیابی توصیفی
- ۷۹..... تغییر برنامه‌های تربیت معلم
- ۷۹..... اصلاح و تغییر برنامه درسی
- ۷۹..... تغییر نگرش جامعه
- ۸۰..... بازسازی و اصلاح این نامه‌ها و دستورالعمل‌ها
- ۸۰..... خود سنجی و همسال سنجی
- ۸۲..... آزمونهای مداد-کاغذی
- ۸۳..... مشارکت و سنجش والدین
- ۸۳..... محورهای اساسی در یادگیری فرایند مدار و ارزشیابی کیفی توصیفی
- ۸۴..... وظایف دانش آموزان در ارزشیابی توصیفی
- ۸۵..... وظایف والدین در ارزشیابی توصیفی
- ۸۶..... وظایف معلم در ارزشیابی توصیفی
- ۸۷..... آنچه معلم باید در ارتباط با ارزشیابی بداند و رعایت نماید
- ۸۸..... کاربرد ارزشیابی توصیفی
- ۸۹..... فصل پنجم: ویژگی های ارزشیابی توصیفی.**
- ۸۹..... ویژگیهای ارزشیابی توصیفی

- آثار و مزیت‌های ارزشیابی توصیفی ۹۰
- موانع یا چالش‌های ارزشیابی توصیفی ۹۱
- الف: موانع درون سیستمی ۹۱
- ب: موانع برون سیستمی ۹۱
- محورهای ارزشیابی توصیفی ۹۲
- اهداف اساسی ارزشیابی توصیفی ۹۶
- بهبود کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری ۹۶
- فراهم نمودن زمینه مناسب برای حذف فرهنگ بیستگرایی ۹۶
- تأکید بر اهداف آموزش و پرورش به‌جای تأکید بر محتوای کتابها ۹۶
- ابزارهای ارزشیابی توصیفی ۹۷
- محاسن ارزشیابی توصیفی ۹۷
- ۱- شناخت عمیق تر و دقیق تر از دانش‌آموز ۹۷
- ۲- کاهش اضطراب نامطلوب و فعالیت‌های دانش آموز در کنار موفقیت ۹۷
- ۳- توجه به تلاشها و فعالیت‌های دانش‌آموز در کنار موفقیت ۹۷
- ۴- به خدمت گرفتن ارزشیابی برای آموزش و یادگیری بهتر ۹۷
- ۵- مشارکت دانش آموز و والدین در ارزشیابی ۹۷
- نقد ارزشیابی توصیفی در ایران ۹۸
- چگونگی اجرای ارزشیابی توصیفی ۱۰۰
- گام نخست: شناخت اهداف، انتظارات آموزشی و نشانه‌های تحقق آنها ۱۰۰
- گام دوم: جمع آوری اطلاعات ۱۰۱
- گام سوم: تحلیل و تفسیر اطلاعات، داوری و تصمیم‌گیری ۱۰۲

۱۰۳.....	گام چهارم: بازخورد.....
۱۰۵.....	فصل ششم : انگیزه.....
۱۰۵.....	انگیزه.....
۱۰۶.....	انگیزش.....
۱۱۰.....	انگیزه ی پیشرفت.....
۱۱۱.....	انگیزه ی تحصیلی.....
۱۱۲.....	نظریه های انگیزش.....
۱۱۲.....	تئوری سلسله نیازهای مازلو.....
۱۱۴.....	تئوری آلدرفر.....
۱۱۵.....	تئوری دو عاملی هرزبرگ.....
۱۱۶.....	تئوری نیازهای اکتسابی مک کلند.....
۱۱۸.....	تئوری دو ساختی انسان (تئوری X و Y).....
۱۱۸.....	نظریه خود تعیین گری و خود تنظیمی.....
۱۲۵.....	فصل هفتم:پیشرفت تحصیلی.....
۱۲۵.....	پیشرفت تحصیلی.....
۱۲۶.....	معیارهای پیشرفت تحصیلی.....
۱۲۷.....	عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی.....
۱۳۰.....	خانواده و پیشرفت تحصیلی.....
۱۳۲.....	محیط آموزشی و پیشرفت تحصیلی.....
۱۳۲.....	عوامل مخل در پیشرفت تحصیلی.....

۱۳۳..... اهمیت بررسی پیشرفت تحصیلی

۱۳۳..... رابطه خودتنظیمی و باورهای انگیزشی با پیشرفت تحصیلی

۱۳۵..... منابع

پیشگفتار

روند حرکت جامعه امروزی در زمینه های مختلف از جمله در زمینه آموزش و پرورش با مسائل متعددی روبروست . نهاد آموزش و پرورش نهادی است که پایه های ضعف و قوت یک جامعه را پی ریزی می نماید . آنچه در نظر صاحب نظران تعلیم و تربیت تا زمان حاضر مورد قبول واقع شده ، این نکته است که آموزش و پرورش سرمایه گذاری دراز مدت است که یا سایر نهادهای اجتماعی جامعه ارتباط متقابل دارد . از جمله مسائلی که آموزش و پرورش ایران با آن روبرو است .

بی انگیزه بودن به تحصیل ، کاهش انگیزه به تحصیل و فقدان اعتماد به نفس در دانش آموزان مقطع راهنمایی می باشد ، گذشته از افت تحصیلی و اتلاف منابع مادی منجر به ناامیدی و دلسردی دانش آموزان شده و زمینه را برای ایجاد مشکلات روحی و انحرافی اجتماعی فراهم می کند .

در اکثر مواقع مشکل نوجوانان ما ، فهم مطالب آموختنی نیست . بلکه بی انگیزه بودن به تحصیل که مانع یادگیری می شود ، به هر حال بی انگیزگی به تحصیل منجر به افت تحصیل می شود یک محاسبه ساده نشان می دهد در برنامه پنج سال اول مبلغ ۲۸۱ میلیارد در آموزش ابتدایی ، ۱۵۷ میلیارد ریال در راهنمایی تحصیلی ، ۷۹ میلیارد ریال در آموزش متوسطه یعنی جمعا ۵۱۷ میلیارد ریال صرف کسانی شده که افت تحصیلی داشته اند . مقایسه این رقم با جمع هزینه های جاری آموزش و پرورش در طی برنامه اول که بالغ بر ۲۵۰۰ میلیارد ریال می باشد ، و اهمیت این امر را نشان می دهد .

آنچه واضح است آن است که بی انگیزه بودن نسبت به تحصیل و عواقب آن نتیجه ای جز هدر رفتن منابع مالی و انسانی که صرف تعلیم و تربیت می گردند ندارد . لذا بر مسئولین

نظام آموزشی است که اولاً در جهت شناخت عوامل این معضل و ثانیاً جهت کم کردن و پیشگیری از آن فعالیتهایی انجام دهند و یکی از این فعالیت ها کاربرد استفاده از ارزشیابی مستمر می باشد. با اندکی تامل می توان فهمید که ارزشیابی از زمان پیدایش بشر بوجود آمده است و سابقه ای با درازای عمر بشر دارد. در حدود ۶ هزار سال پیش کار نوشتن آغاز گردید و از آن زمان به بعد نیاز به آموزش و مدرسه پیدا شد. با بوجود آمدن خط کار مثبت، نوشتن شروع شد که این عمل در زمان دولت هخامنشیان بوجود آمد، پیک هایی به نام چشم و گوش شاه این کار را انجام می دادند. با گسترش آیین زردشت تشکیل نظامیه کار نظارت شکل جدیدی به خود گرفت. تا این که در سال ۱۲۸۶ نظارت به صورت رسمی عملی شد در این دوره این شیوه ی ارزشیابی به عنوان (مراقبت) نام گرفتند. در سال ۱۲۹۰ گروه نظارت به نام (مفتش) لقب گرفتند. مفتش در هر موقع شبانه روز حق نظارت داشت. بعد از مدتی به نام بازرس و ناظر تغییر نام داد سپس به نام پیگیر نام گرفت. در سال ۱۳۰۰ به نام معارف (معرفت شخصی) و فرهنگ (معرفت جمعی) تغییر نام داد. در سال ۱۳۰۲ آیین نامه امتحانات نوشته شد و از این سال به بعد نظام ارزشیابی حاکم می شود. در این نظام مقیاس اندازه گیری فاصله ای ۰ تا ۲۰ بود در سال ۱۳۱۳ نظام نامه دبستان ها نوشته شد بر اساس آن هر دانش آموز بعد از ۲ سال مردودی اخراج می شد. و مقیاس به صورت رتبه ای در نظر گرفته شد. در سال ۱۳۲۹ تغییر مهمی در رویکرد ارزشیابی بوجود آمد. چون نمرات ثلث اول و دوم مبتنی بر نظر معلم و پرسش های مستمر در نظر گرفته می شد. در سال ۱۳۳۱ نمرات ثلث اول و دوم با ضریب یک و ثلث سوم ضریب دو محاسبه گردید. در سال ۱۳۳۳ در کنار مقیاس فاصله ای ۰ تا ۲۰ مقیاس رتبه ای را نیز بکار بردند و عمل شد.

در سال ۱۳۳۴ طرح ارتقاء خود به خود (ارزشیابی توصیفی) توسط دکتر محمود مهران اجرا شد این دو اصل مهم داشت یکی حضور دانش آموز در کلاس درس و دوم انجام تکالیف بود. که تا سال ۱۳۳۹ ادامه داشت. در سال ۱۳۴۳ شورای عالی فرهنگ به نام آموزش و پرورش تغییر نام پیدا کرد. در این دوره افسران سپاهی وارد نظام آموزش می شوند و نمره قبولی هفت در نظر گرفته شد. در سال ۱۳۵۹ نمره قبولی براساس آیین نامه

جدید به ۱۰ تغییر پیدا کرد. در سال ۱۳۶۸ ارزشیابی مستمر بوجود آمد که امتحانات جزئی از نمره قبولی محاسبه گردید. در سال ۱۳۷۷ امتحانات از سه ثلث به دو ثلث تغییر پیدا کرد و ارزشیابی مستمر و پایانی ملاک نمره قبولی بود.

